

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านการแพทย์แผนไทย/การนวดแผนไทย

๑. การนวดแผนไทย

การนวดแผนไทย ในเขตตำบลจันออต มีหลายแห่ง หลายบุคคล จะยกตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

๑. นางทิพย์ กอทรายกลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๘๖/๑ หมู่ที่ ๑ บ้านสำโรง ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา นางทิพย์ กอทรายกลาง ได้เข้าร่วมการฝึกอบรมนวดแผนไทยกับ สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก โดยกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับ จังหวัดนครราชสีมา ได้รับประกาศนียบัตร ณ วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๐ เมื่อผ่านการฝึกอบรม จึงได้กลับมาจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์การนวดแผนไทย ที่บ้านเลขที่ ๘๖/๑ บ้านสำโรง หมู่ที่ ๑

สถานที่ตั้งการนวดแผนไทยนี้ หากมีผู้สนใจที่จะรับบริการ เชิญได้ที่บ้านเลขที่ ๘๖/๑ หมู่ที่ ๑ บ้านสำโรง ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

กรณีมีผู้สนใจจะศึกษา สามารถไปศึกษาดูงาน เรียนรู้วิธีการนวด ได้ที่ นางทิพย์ กอทรายกลาง ยินดีให้ข้อมูล การนวดแผนไทย แก่ผู้สนใจทุกคน

การนวดแผนไทย ของนางทิพย์ กอทรายกลาง

ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๘๖/๑ หมู่ที่ ๑ บ้านสำโรง ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การเดินทาง ห่างจาก ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลจันออต ประมาณ ๓ กิโลเมตร เดินทางสะดวกโดยรถยนต์ , รถจักรยานยนต์

๒. การนัดแผนไทย

๒. นางสาว ตอนจื่อหอย ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐ หมู่ที่ ๒ บ้านจันอัด ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา นางสาว ตอนจื่อหอย ได้เข้าร่วมการฝึกอบรมนัดแผนไทย กับ สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก โดยกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๑๕๐ ชั่วโมง โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลจันอัดเป็นผู้ส่งเข้าร่วมการฝึกอบรม

จากนั้น นางสาว ตอนจื่อหอย ได้นำความรู้ที่ได้รับมาใช้และปฏิบัติการณ์นัดแผนไทย ที่บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ที่ ๒ บ้านจันอัด

สถานที่ตั้งการนัดแผนไทยนี้ หากมีผู้สนใจที่จะรับบริการ เชิญได้ที่บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ที่ ๒ บ้านจันอัด ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

กรณีมีผู้สนใจจะศึกษา สามารถไปศึกษาดูงาน เรียนรู้วิธีการนัด ได้ที่ นางสาว ตอนจื่อหอย ยินดีให้ ข้อมูล การนัดแผนไทย แก่ผู้สนใจทุกคน

การนัดแผนไทย ของนางสาว ตอนจื่อหอย

ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ที่ ๒ บ้านจันอัด ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การเดินทาง ห่างจาก ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลจันอัด ประมาณ ๒ กิโลเมตร เดินทางสะดวกโดยรถยนต์ , รถจักรยานยนต์

๓. การนัดแผนไทย

๓. นางจันทร์คำ สมจักร ตั้งอยู่เลขที่ ๑๒ หมู่ที่ ๓ บ้านเหล่า ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา นางจันทร์คำ สมจักร ได้เข้าร่วมการฝึกอบรมนัดแผนไทย กับ สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก โดยกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๑๕๐ ชั่วโมง โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลจันออตเป็นผู้ส่งเข้าร่วมการฝึกอบรม

จากนั้น นางจันทร์คำ สมจักร ได้นำความรู้ที่ได้รับมาใช้และปฏิบัติการนัดแผนไทย ที่บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ที่ ๓ บ้านเหล่า

สถานที่ตั้งการนัดแผนไทยนี้ หากมีผู้สนใจที่จะรับบริการ เชิญได้ที่บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ที่ ๓ บ้านเหล่า ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

กรณีมีผู้สนใจจะศึกษา สามารถไปศึกษาดูงาน เรียนรู้วิธีการนัดได้ที่ จันทร์คำ สมจักร ยินดีให้ข้อมูลการนัดแผนไทย แก่ผู้สนใจทุกคน

การนัดแผนไทย ของนางจันทร์คำ สมจักร

ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ที่ ๓ บ้านเหล่า ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง
จังหวัดนครราชสีมา

การเดินทาง ห่างจาก ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลจันออต ประมาณ ๒ กิโลเมตร
เดินทางสะดวกโดยรถยนต์ , รถจักรยานยนต์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ประชาชนชาวบ้านในเขตตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การนวดแผนไทย นางทิพย์ กอทรายกลาง ม. ๑ บ้านสำโรง

ปราชญ์ชาวบ้าน ในเขตตำบลจันอัด อำเภอนोनสูง จังหวัดนครราชสีมา

การนวดแผนไทย นางจันทร์คำ สมจักร ม.๓ บ้านเหล่า

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านอุตสาหกรรม

๑. การทำปลานอนไม้ไผ่

การทำอุตสาหกรรมเครื่องมือ เครื่องใช้ การฝีมือ จำพวกเครื่องใช้ เครื่องเรือน อาทิ ตู้ เตียง ราวตากผ้า ปลานอนไม้ไผ่ มีค่อนข้างหลากหลาย ในเขตตำบลจันอัด ขอยกตัวอย่างมาให้รู้จักพอสังเขป ดังนี้

๑. นายชิต กอหญากลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๐/๑ หมู่ที่ ๗ บ้านใหม่ ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา นายชิต กอหญากลาง ได้ฝึกหัดการสานเปลไม้ไผ่จากบิดา และได้ทำการสานปลานอนจากไม้ไผ่นี้ เป็นงานอดิเรกยามว่างจากการทำไร่ ทำนา ซึ่งเป็นรายได้เสริม การสานปลานอนไม้ไผ่เป็นงานที่ต้องใช้ศิลปะและฝีมือ ความประณีต ความตั้งใจ ความอดทน เพราะงานการสานปลานอนต้องใช้สมาธิสูง ใช้ความอดทน ในการสาน เริ่มตั้งแต่การหาไม้ไผ่ที่มีขนาดพอดี เหมาะสม ไม่อ่อนไป แข็งไป ไม่แห้งไป เพราะจะต้อง มีการตัด การสาน การงอตัวของไม้

การสานปลานอนใช้วัสดุในท้องถิ่น หาง่าย สะดวก ราคาไม่แพง ส่วนใหญ่ไม้ไผ่มีในบ้านไม่ต้องซื้อหา แต่หากจะทำขายเป็นอาชีพอาจจะต้องมีการหาซื้อไม้ไผ่จำนวนเยอะๆจากต่างหมู่บ้าน

หากมีผู้สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ ด้านการสานปลานอน นายชิต กอหญากลาง ยินดีให้ความรู้เชิญได้ที่ บ้านเลขที่ ๒๐/๑ หมู่ที่ ๗ บ้านใหม่ ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การสานปลานอนไม้ไผ่ ของนายชิต กอหญากลาง

ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๒๐/๑ หมู่ที่ ๗ บ้านใหม่ ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง
จังหวัดนครราชสีมา

การเดินทาง ห่างจาก ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลจันอัด ประมาณ ๑ กิโลเมตร
เดินทางสะดวกโดยรถยนต์ , รถจักรยานยนต์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

सानเปลนอน นายชิต กอหญากลาง ม.๗ บ้านใหม่

๒. การทำราวตากผ้าจากไม้ไผ่ การทำโต๊ะไม้ ชั้นวางของจากไม้

๒. นายอยู่ ขวัญกลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๓๒/๑ หมู่ที่ ๕ บ้านด่านติง ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา นายอยู่ ขวัญกลาง ได้ฝึกหัดการทำราวตากผ้าจากไม้ไผ่ การทำโต๊ะไม้ การทำชั้นวางของจากไม้จากบิดา และได้ทำงานเหล่านี้ เป็นงานอดิเรกยามว่างจากการทำไร่ ทำนา ซึ่งเป็นรายได้เสริม การทำราวตากผ้าจากไม้ไผ่ การทำโต๊ะไม้ การทำชั้นวางของจากไม้ เป็นงานที่ต้องใช้ศิลปะและฝีมือ ความประณีต ความตั้งใจ ความอดทน เพราะงานเหล่านี้ ต้องอาศัยความอดทน ความประณีต เริ่มตั้งแต่การหาไม้ไผ่ที่มีขนาดพอดี เหมาะสมในการทำราวตากผ้า ขนาดต้องพอเหมาะ พอสม การหาไม้เนื้อแข็งทำโต๊ะ ทำชั้นวางของ

การทำราวตากผ้าจากไม้ไผ่ การทำโต๊ะไม้ การทำชั้นวางของจากไม้ ใช้วัสดุในท้องถิ่น หาง่าย สะดวก ราคาไม่แพง ส่วนใหญ่ไม้ไผ่มีในบ้านไม่ต้องซื้อหา แต่การทำโต๊ะอาจจะต้องหาซื้อไม้จากภายนอกหมู่บ้าน โดยหากจะทำขายเป็นอาชีพอาจจะต้องมีการหาซื้อไม้ไผ่ และไม้เนื้อแข็ง จำนวนเยอะๆจากต่างหมู่บ้าน หรือ ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด

หากมีผู้สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ ด้านการทำราวตากผ้าจากไม้ไผ่ การทำโต๊ะไม้ การทำชั้นวางของจากไม้ นายอยู่ ขวัญกลาง ยินดีให้ความรู้ เชิญได้ที่บ้านเลขที่ ๓๒/๑ หมู่ที่ ๕ บ้านด่านติง ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

ราวตากผ้าจากไม้ไผ่ การทำโต๊ะไม้ ชั้นวางของจากไม้ ของนายอยู่ ขวัญกลาง

ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๓๒/๑ หมู่ที่ ๕ บ้านด่านติง ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง
จังหวัดนครราชสีมา

การเดินทาง ห่างจาก ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลจันอัด ประมาณ ๓ กิโลเมตร
เดินทางสะดวกโดยรถยนต์ , รถจักรยานยนต์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

ทำโต๊ะ ตู้ ชั้นวางของ นายอยู่ ชวัณกลาง ม.๕ บ้านด่านติง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

ทำราวตากผ้าไม้ไผ่ นายอยู่ ขวัญกลาง ม.๕ บ้านด่านดิง

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านหัตถกรรม

๑. การสานสุมไม้

การสานเครื่องมือ เครื่องใช้ การฝีมือ ศิลปหัตถกรรม มีค่อนข้างหลากหลาย ในเขตพื้นที่ตำบลจันอัด ขอยกตัวอย่างมาให้รู้จักพอสังเขป ดังนี้

๑. นายท้วม โคจันอัด ตั้งอยู่เลขที่ ๑๓ หมู่ที่ ๔ บ้านโคกกระชาย ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา นายท้วม โคจันอัด ได้ฝึกหัดการสานสุมไม้จากบิดา และได้ทำการสานสุมไม้จากไม้ไผ่นี้เป็นงานอดิเรกยามว่างจากการทำไร่ ทำนา ซึ่งเป็นรายได้เสริม การสานสุมไม้จากไม้ไผ่เป็นงานที่ต้องใช้ศิลปะและฝีมือ ความประณีต ความตั้งใจ ความอดทน เพราะงานการสานสุมไม้ต้องใช้สมาธิสูง ใช้ความอดทน ในการสาน เริ่มตั้งแต่การหาไม้ไผ่ที่มีขนาดพอดี เหมาะสม ไม่อ่อนไป แก่ไป ไม่แห้งไป เพราะจะต้องมีการตัด การสาน การงอตัวของไม้

การสานสุมไม้ใช้วัสดุในท้องถิ่น หาง่าย สะดวก ราคาไม่แพง ส่วนใหญ่ไม้ไผ่มีในบ้านไม่ต้องซื้อหา แต่หากจะทำขายเป็นอาชีพอาจจะต้องมีการหาซื้อไม้ไผ่จำนวนเยอะๆจากต่างหมู่บ้าน

หากมีผู้สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ ด้านการสานสุมไม้ นายท้วม โคจันอัด ยินดีให้ความรู้ เชิญได้ที่ บ้านเลขที่ ๑๓ หมู่ที่ ๔ บ้านโคกกระชาย ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การสานสุมไม้ ของนายท้วม โคจันอัด

ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๑๓ หมู่ที่ ๔ บ้านโคกกระชาย ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การเดินทาง ห่างจาก ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลจันอัด ประมาณ ๐.๕ กิโลเมตร
เดินทางสะดวกโดยรถยนต์ , รถจักรยานยนต์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตตำบลจันอัด อำเภอนोनสูง จังหวัดนครราชสีมา

สานสุ่มไก่ นายท้วม โคจันอัด ม.๔ บ้านโค้งกระชาย

๒. การสานสุ่มปลา , ซ้อง , หมวง และเครื่องจักสานอื่นๆ

๒. นายบุญธรรม พาดกลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๒๖ หมู่ที่ ๒ บ้านจันอ็ด ตำบลจันอ็ด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา นายบุญธรรม พาดกลาง ได้ฝึกหัดการสานสุ่มปลา ซ้อง หมวง และเครื่องจักสานอื่นๆ จากบิดา และได้ทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่นี้ เป็นงานอดิเรกยามว่างจากการทำไร่ ทำนา ซึ่งเป็นรายได้เสริม การสานสุ่มปลา , ซ้อง หรือ หมวง รวมถึง เครื่องมือจักสานอื่นๆ จากไม้ไผ่เป็นงานที่ต้องใช้ศิลปะและฝีมือ ความประณีต ความตั้งใจ ความอดทน เพราะงานการสานสุ่มไม้ต้องใช้สมาธิสูง ใช้ความอดทน ในการสาน เริ่มตั้งแต่การหาไม้ไผ่ที่มีขนาดพอดี เหมาะสม ไม่อ่อนไป แก่ไป ไม่แห้งไป เพราะจะต้องมีการตัด การสาน การรอง ตัวของไม้

การสานสุ่มปลา , ซ้อง หรือ หมวง รวมถึง เครื่องมือจักสานอื่นๆ ใช้วัสดุในท้องถิ่น หาง่าย สะดวก ราคา ไม่แพง ส่วนใหญ่ไม้ไผ่มีในบ้านไม่ต้องซื้อหา แต่หากจะทำขายเป็นอาชีพอาจจะต้องมีการหาซื้อไม้ไผ่จำนวนเยอะๆ จากต่างหมู่บ้าน

หากมีผู้สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ ด้านการสานสุ่มปลา , ซ้อง หรือ หมวง รวมถึง เครื่องมือจักสานอื่นๆ นายบุญธรรม พาดกลาง ยินดีให้ความรู้ เชิญได้ที่บ้านเลขที่ ๒๒๖ หมู่ที่ ๒ บ้านจันอ็ด ตำบลจันอ็ด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การสานสุ่มปลา , ซ้อง , หมวง และเครื่องจักสานอื่นๆ ของนายบุญธรรม พาดกลาง

ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๒๒๖ หมู่ที่ ๒ บ้านจันอ็ด ตำบลจันอ็ด อำเภอโนนสูง
จังหวัดนครราชสีมา

การเดินทาง ห่างจาก ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลจันอ็ด ประมาณ ๓ กิโลเมตร
เดินทางสะดวกโดยรถยนต์ , รถจักรยานยนต์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

สานส้มปลา ช้อง , หมวง นายบุญธรรม พาดกลาง ม. ๒ บ้านจันอัด

๓. การสานกระเป่า ตะกร้า พัด และเครื่องจักสานอื่นๆ

๓. นายลอย ค้างสำโรง ตั้งอยู่เลขที่ ๓๙/๑ หมู่ที่ ๕ บ้านด่านติง ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา นายลอย ค้างสำโรง ได้ฝึกหัดการสานกระเป่า สานตะกร้า สานพัด และเครื่องจักสานอื่นๆ จากองค์การบริหารส่วนตำบลจันออต ที่ฝึกหัดให้ นอกจากตัวนายลอย และ ยังมีภรรยา และบุตร - ธิดา ร่วมฝึกหัดการจักสานด้วย เมื่อมีเวลาว่างจากการทำงาน และนายลอย ค้างสำโรง ได้ทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่เป็นงานอดิเรกยามว่างจากการทำไร่ ทำนา ซึ่งเป็นรายได้เสริม การสานกระเป่า สานตะกร้า สานพัด และเครื่องจักสานอื่นๆ จากไม้ไผ่ และพลาสติก เส้น เป็นงานที่ต้องใช้ศิลปะและฝีมือ ความประณีต ความตั้งใจ ความอดทน

การสานกระเป่า สานตะกร้า สานพัด และเครื่องจักสานอื่นๆ ใช้วัสดุในท้องถิ่น หาง่าย สะดวก ราคาไม่แพง ส่วนใหญ่ไม่ต้องซื้อหา แต่หากจะทำขายเป็นอาชีพอาจจะต้องมีการหาซื้อไม้ไผ่และเส้นพลาสติกจำนวนเยอะๆจากต่างหมู่บ้าน

หากมีผู้สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ ด้านการสานกระเป่า สานตะกร้า สานพัด และเครื่องจักสานอื่นๆ นายลอย ค้างสำโรง ยินดีให้ความรู้ เชิญได้ที่บ้านเลขที่ ๓๙/๑ หมู่ที่ ๕ บ้านด่านติง ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การสานกระเป่า ตะกร้า พัด และเครื่องจักสานอื่นๆ ของนายลอย ค้างสำโรง

ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๓๙/๑ หมู่ที่ ๕ บ้านด่านติง ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง
จังหวัดนครราชสีมา

การเดินทาง ห่างจาก ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลจันออต ประมาณ ๔ กิโลเมตร
เดินทางสะดวกโดยรถยนต์ , รถจักรยานยนต์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

सानกระเป่า พัด กะลามะพร้าวสำหรับใส่สิ่งของ เช่นปากกา นายลอย ค้างสำโรง ม.๕ บ้านด่านติง

๔. การทอเสื่อ

๑.๖. นางดวน พรหมมี ตั้งอยู่เลขที่ ๕๘ หมู่ที่ ๑ บ้านสำโรง ตำบลจันอัด อำเภอนोनสูง จังหวัด นครราชสีมา นางดวน พรหมมี ได้ฝึกหัดการทอเสื่อ จากมารดา และญาติๆ และได้ทำการทอเสื่อนี้ เป็นงานอดิเรก ยามว่างจากการทำไร่ ทำนา ซึ่งเป็นรายได้เสริม การทอเสื่อเป็นงานที่ต้องใช้ศิลปะและฝีมือ ความประณีต ความ ตั้งใจ ความอดทน เพราะงานการทอเสื่อต้องใช้สมาธิสูง ใช้ความอดทน ในการทอ เริ่มตั้งแต่การหาต้นกกที่มีขนาดพอดี เหมาะสม สวย ลำต้นกกที่ดีควรตรง ไม่อ่อนไป แกวไป ไม่แห้งไป เพราะจะต้องมีการนำมาจักต้นกก การต้ม ย้อมสี ฯลฯ

การทอเสื่ออกใช้วัสดุในท้องถิ่น หาง่าย สะดวก ราคาไม่แพง ส่วนใหญ่ต้นกกมีในหมู่บ้านไม่ต้องซื้อหา แต่หากจะทำขายเป็นอาชีพอาจจะต้องมีการหาซื้อต้นกกจำนวนเยอะๆจากต่างหมู่บ้าน

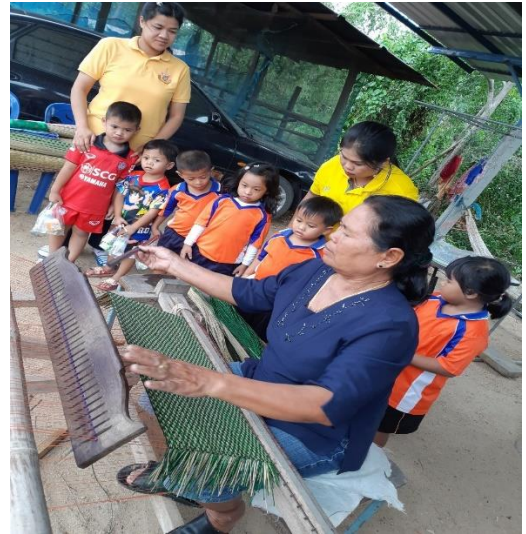
หากมีผู้สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ ด้านการทอเสื่ออก นางดวน พรหมมี ยินดีให้ความรู้ เชิญได้ที่บ้านเลขที่ ๕๘ หมู่ที่ ๑ บ้านสำโรง ตำบลจันอัด อำเภอนोनสูง จังหวัดนครราชสีมา

การสานลุ่มไก่ ของนางดวน พรหมมี

ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ ๕๘ หมู่ที่ ๑ บ้านสำโรง ตำบลจันอัด อำเภอนोनสูง
จังหวัดนครราชสีมา

การเดินทาง ห่างจาก ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลจันอัด ประมาณ ๓ กิโลเมตร
เดินทางสะดวกโดยรถยนต์ , รถจักรยานยนต์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

เด็กเล็ก ศพต. อบต.จันอัด ไปทัศนศึกษาการทอเสื่อ
โดยวิทยากร นางดวงน พรมมี ม.๑ บ้านสำโรง เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กๆ

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านศิลปกรรม

๑. การทำศิลปกรรมปูนปั้น หรือหัตถศิลป์

การทำ การฝีมือ ศิลปหัตถกรรม มีค่อนข้างหลากหลาย ในเขตตำบลจันอัด ขอยกตัวอย่างมาให้รู้จักพอสังเขป ดังนี้

๑. นายณัฐวัตร กอหญากลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๖๑ หมู่ที่ ๓ บ้านเหล่า ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา นายณัฐวัตร กอหญากลาง ได้ฝึกหัดการทำปูนปั้น หัตถศิลป์ การทำปูนปั้นลวดลายต่างๆ จากบิดา นอกจากนี้ ยังมีภรรยา และบุตร - ธิดา ร่วมฝึกหัดการทำปูนปั้น หัตถศิลป์ การทำปูนปั้นลวดลายต่างๆ นี้ด้วย เมื่อมีเวลาว่างจากการทำงาน และนายณัฐวัตร กอหญากลาง ได้ทำงานด้านการทำปูนปั้น หัตถศิลป์ การทำปูนปั้นลวดลายต่างๆ เป็นงานอดิเรกยามว่างจากการทำไร่ ทำนา ซึ่งเป็นรายได้เสริม การงานทำปูนปั้น หัตถศิลป์ การทำปูนปั้นลวดลายต่างๆ เป็นงานที่ต้องใช้ศิลปะและฝีมือ ความประณีต ความตั้งใจ ความอดทน มาก เนื่องจาก การสร้างลวดลาย ต้องใช้ทั้งสมองและแรงกายในการสรรสร้างงานฝีมือนี้

การทำปูนปั้น หัตถศิลป์ การทำปูนปั้นลวดลายต่างๆ ใช้วัสดุปูน ทั้งปูนก่อสร้าง และปูนขาว โดยเน้นปูน ด้านการก่อสร้างเป็นส่วนใหญ่

ส่วนใหญ่เป็นการสร้างเกี่ยวกับพวกโบสถ์ วิหาร วัดวาอารามต่างๆ ในชุมชน และเขตตำบลใกล้เคียง

หากมีผู้สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ ด้านการทำปูนปั้น หัตถศิลป์ การทำปูนปั้นลวดลายต่างๆ นายณัฐวัตร กอหญากลาง ยินดีให้ความรู้ เชิญได้ที่บ้านเลขที่ ๖๑ หมู่ที่ ๓ บ้านเหล่า ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การทำปูนปั้น หัตถศิลป์ ของนายณัฐวัตร กอหญากลาง

ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ เลขที่ ๖๑ หมู่ที่ ๓ บ้านเหล่า ตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การเดินทาง ห่างจาก ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลจันอัด ประมาณ ๒ กิโลเมตร เดินทางสะดวกโดยรถยนต์ , รถจักรยานยนต์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

ปูนปั้น หัตถศิลป์ นายณัฐวัตร กอหญากลาง ม. ๓ บ้านเหล่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตตำบลจันอัด อำเภอนोनสูง จังหวัดนครราชสีมา

ปูนปั้น หัตถศิลป์ นายณัฐวัตร กอหญากลาง ม. ๓ บ้านเหล่า

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านภาษาและวรรณกรรม

๑. ภาษาและวรรณกรรม

“เพลงโคราช”

การแสดงเพลงโคราช นั้นนอกจากความรู้ความสามารถในการแสดงแล้ว ยังต้องมีทักษะพิเศษในด้านของความรู้ ความจำ สมองต้องเร็ว การคิดกลอนร้อง ณ ขณะที่เล่น หรือทำการแสดง หรือที่เรียกกันว่า “ต้นสด” นั้นเอง เพราะการแสดงเพลงโคราชในแต่ละครั้ง เนื้อเรื่องของการแสดงนั้น จะไม่ซ้ำกัน โดยจะทำการแสดงตามสภาพแวดล้อม บริบทของแต่ละพื้นที่ ฉะนั้นเนื้อหา การแสดง คำร้องต่างๆเหล่านี้จะไม่มีการตายตัว การซ้ำ หรือจะมีการลอกเลียนแบบกันได้อย่างแน่นอน เพราะแต่ละพื้นที่จะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ผู้แสดงจึงเป็นผู้ที่ค่อนข้างมีความสามารถพิเศษในการคิด การร้องสดๆ

การแสดงเพลงโคราช ยังคงมีอยู่ในทุกพื้นที่ในเขตจังหวัดนครราชสีมา ทุกอำเภอ ทุกตำบล ยังคงมีผู้รู้ที่สามารถถ่ายทอดการแสดงเพลงโคราชได้ ดังนั้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชจึงเป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์และสืบสานไว้ ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา

รายชื่อผู้มีความรู้ ความสามารถด้านการขับร้องเพลงโคราช เพลงพื้นบ้าน

ภาษาและวรรณกรรม

ในเขตตำบลจันอัด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

๑. นางนกน้อย ศรีอภัย	หมู่ที่ ๑	บ้านสำโรง
๒. นายมนัส ขำนอก	หมู่ที่ ๒	บ้านจันอัด
๓. นายธวัช แก้วจันอัด	หมู่ที่ ๓	บ้านเหล่า
๔. นางมะณี แซ่โล	หมู่ที่ ๔	บ้านไค้กระชาย
๕. นางสะอ้าน แซ่ล่อ	หมู่ที่ ๕	บ้านด่านติง
๖. นางทอง ปลั่งกลาง	หมู่ที่ ๖	บ้านดอน
๗. นางอนง กลมกลาง	หมู่ที่ ๗	บ้านใหม่
๘. นายประนอม เกาะกลาง	หมู่ที่ ๘	บ้านไค้กระพี

องค์การบริหารส่วนตำบลจันอัด ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการถ่ายทอดการแสดงด้านศิลปะพื้นบ้าน อย่าง เพลงโคราช อย่างสม่ำเสมอ โดยจัดให้ผู้สูงอายุ ได้แสดงการศิลปะของเพลงโคราช เป็นประจำทุกปี ในงาน รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ช่วงวันสงกรานต์ ซึ่งผู้สูงอายุที่มีความรู้ด้านศิลปะการแสดงเพลงโคราช ได้อาสาถ่ายทอดให้เพื่อนร่วมรุ่นและลูกหลานชาวตำบลจันอัดได้ชื่นชมการแสดงดังกล่าวเป็นประจำ

ประวัติของเพลงโคราช

ประวัติ ของเพลงโคราชนั้นมีการเล่าขานกันมาว่า มีนายพรานคนหนึ่งชื่อ เพชรน้อย ออกไปล่าสัตว์ ในเขตหนองขุนนาง บ้านหนองขุนนาง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา คืนหนึ่งแก็ไปพบลูกสาวพญานาค ขึ้นมาจากหนองน้ำ มานั่งร้องเพลงคนเดียว พรานเพชรน้อยได้ยินเสียง จึงแอบเข้าไปฟังใกล้ ๆ แก็ประทับใจ ในความไพเราะ และเนื้อหาของเพลง จึงจำเนื้อและทำนองมาร้องให้คนอื่นฟัง ลักษณะเพลงที่ร้องเป็นเพลงก้อม หรือเพลงคู่สอง

อีกตำนานหนึ่งเล่าว่าชาวโคราชได้เพลงโคราชมาจากอินเดีย โดยพระยาเข้มเพชรเป็นผู้นำมาพร้อมๆ กับ ลีเก และลำตัด โดยให้ลีเกอยู่กรุงเทพฯ ลำตัดอยู่ภาคกลาง และเพลงโคราชอยู่ที่นครราชสีมา เพลงโคราช ระยะเวลาๆ เป็นแบบเพลงก้อม คนที่เรียนรู้เพลงโคราช จากพระยาเข้มเพชร ชื่อตาจัน บ้านสกก อยู่ "ซุ่มบ้านสกก" ติดกับ สถานีรถไฟชุมทางถนนจิระ

ตำนานทั้งสองถึงแม้จะต่างกันในด้านกำเนิดแต่ตรงกันอย่างหนึ่งที่กล่าวว่าเพลงโคราชระยะเวลาแรกเล่นแบบ เพลงก้อม

ก้อม เป็นภาษาโคราชและภาษาอีสาน แปลว่า สั้น เพลงก้อมหมายถึง เพลงสั้น ๆ ว่าโต้ตอบกล่าวลอย ๆ ทั้งที่มีความหมายลึกซึ้ง หรือไม่มีความหมายเลยก็ได้

เพลง โคราชจะเริ่มเล่นตั้งแต่เมื่อใด ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด หลักฐานจากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมา มีเพียงว่า สมัยท้าวสุรนารี (คุณย่าโม) ยังมีชีวิตอยู่ (พ.ศ. ๒๓๑๓ ถึง ๒๓๙๕) ท่านชอบเพลงโคราชมาก เรื่องราว ของเพลงโคราชได้ปรากฏหลักฐานชัดเจน คือในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ที่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระราชชนนีพันปีหลวงเสด็จมานครราชสีมาทรงเปิดถนนจอมสุรางค์ยาตร์ และเสด็จไปพินัยในโอกาสรับเสด็จครั้งนั้น หมอเพลงชายรุ่นเก่าชื่อเสียงโต้งตั้งมากชื่อนายหรี บ้านสวนข่า ได้มีโอกาสเล่นเพลงโคราชถวาย เพลงที่เล่นใช้เพลงหลัก

เพลงโคราชมีโอกาสเล่นถวายหน้าพระที่นั่งในงานชุมนุมลูกเสือครั้งที่ ๑ ในนามการแสดงมหรสพของ มณฑลนครราชสีมา เกี่ยวกับกำเนิดของเพลงโคราช มีทั้งที่เป็นคำเล่าและตำนานหลักฐานจากคำบอกเล่าของหมอ เพลงอีกจำนวนหนึ่ง เล่าต่อ ๆ กันมาว่า ในสมัยรัตนโกสินทร์มีสงครามระหว่างไทยกับเขมร เมื่อไทยชนะสงคราม เขมรครั้งไร ชาวบ้านจะมีการเฉลิมฉลองชัยชนะ ด้วยการขับร้องและรำรำกันในหมู่สกกที่เขาเรียกว่า " ซุ่มบ้านสกก " ใกล้ ๆ กับชุมทางรถไฟ ถนนจิระและเริ่มเล่นเพลงโคราชกันที่หมู่บ้านนี้ ทำทางการรำรำร่าถอย และการป้อนหู มีผู้สันนิษฐานว่าประยุกต์มาจากการเล่นเจรีียง ที่เป็นเพลงพื้นบ้านของชาวสุรินทร์ผสมผสาน กับเพลงทรงเครื่องของ ภาคกลาง

ประเภทของเพลงโคราช

การแบ่งประเภทของเพลงโคราชนั้น แบ่งได้หลายวิธี พอจะแยกกล่าวได้ดังนี้

แบ่งตามโอกาสที่จะเล่น ได้ ๒ ประเภท

เพลงอาชีพ ได้แก่ เพลงโคราชที่เล่นเป็นอาชีพ มีการว่าจ้างเป็นเงินตามราคาที่กำหนด เพลงประเภทนี้จะ เล่นในงานฉลองหรือสมโภชต่าง ๆ เช่น งานศพ งานบวชนาค ทอดกฐินงานประจำปี หรือเล่นแก้บน ผู้ประกอบ อาชีพเพลงโคราชนี้เรียกว่า " หมอเพลง" การเล่นจะเล่นเป็นพิธีการ มีเวที การแต่งกายตามแบบของหมอเพลงและ มีการยกครูเป็นต้น

เพลงชาวบ้าน เพลงประเภทนี้ เป็นเพลงของชาวบ้านที่ร้องเล่นกันในยามว่างงานเพื่อความสนุกสนาน เช่น ในงานลงแขก ไถนา หรือเกี่ยวข้าว หรือพบปะพูดคุยกันในวงสุราชาวบ้านที่ว่าเพลงได้ จะว่าเพลงโต้ตอบกันเพื่อความสนุกสนาน ไม่มีพิธีรีตอง ไม่ต้องสร้างเวทีหรือ " โรงเพลง " และไม่มีการแต่งกายแบบหมอลำเพลงอาชีพ

แบ่งตามวิวัฒนาการของเพลงโคราช ตั้งแต่ยุคแรกมาจนถึงยุคปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่เพลงสั้น ๆ มาจนถึงเพลงยาว ๆ ที่ใช้เล่นกันในปัจจุบันนี้แบ่งได้ ๕ ประเภท คือ

๒.๑ เพลงขัดอัน เป็นเพลงสั้น ๆ มีสัมผัสอยู่แห่งเดียว คือ ระหว่างวรรคที่ ๑ กับวรรคที่ ๒ เท่านั้น ส่วนวรรคที่ ๓ และ ๔ ไม่มีสัมผัส (สัมผัสที่ใช้เป็นสัมผัสสระ) เช่น

๒.๑.๑ เอ้อเอ้อ....สระสระ อีแม่กะทะขั่วถั่ว เม็ดบุญผิวแล้ว เหมือนไขไกร่างรัง

๒.๑.๒ เอ้อเอ้อ....สระสระ อีแม่กะทะขั่วหมี รู้ว่ากินไม่เม็ด มิงจิว่มากทำไม

(ในข้อ ๒.๑.๒ นี้ จะเห็นได้ว่าการเล่นอักษรเพิ่มเข้ามาแต่ยังไม่บังคับ ลักษณะนี้จะกลายเป็นสัมผัสบังคับในสมัยหลัง)

๒.๒ เพลงก้อม เป็นเพลงสั้น ๆ เช่นเดียวกับเพลงขัดอัน แต่เพิ่มสัมผัสในระหว่างวรรคที่ ๓ และ ๔ ซึ่งไม่มีในเพลงขัดอัน เช่น ทำกะต่องกะตั่ง อยู่เหมือนกะตั่งคอกะตัก ขอให้พี่ชีกหน้อย จะเอาไปฝากถั่วynamพริก

๒.๓ เพลงหลัก เป็นเพลงที่เพิ่มจำนวนวรรคจาก ๔ วรรคในเพลง ๒ ประเภทต้นมาเป็น ๖ วรรค เพลงประเภทนี้จะเห็นว่าการเริ่มใช้สัมผัสประเภทอักษรเด่นชัดขึ้นเช่น

๒.๓.๑ อันคนเราทุกวัน เปรียบกับกะโคม พอคนให้ควันโหม ก็ลอยบนเวหา พอเม็ดควันโคมคืน ก็ตกลงพื้นสุธา...ใหญ่

๒.๓.๒ เกษาว่าผม แก่แล้วบานผี เมื่อผมด่างามดี ก็กลับมาหายดำ ไม่เป็นผลดีดอกผม จะไม่นิยมมันทำ...ไม

๒.๔ เพลงสมัยปัจจุบัน คือเพลงที่ใช้ร้องเล่นกันในปัจจุบัน มีขนาดยาวกว่าสมัยก่อน ๆ แต่ถ้าวรรคจะร้องซ้ำบางที่จังหวะไม่สม่ำเสมอ ขึ้นอยู่กับผู้ร้อง ร้องซ้ำหรือร้องเร็วไม่สม่ำเสมอเช่นโอ้อ้อ....

..... ประเทศของไทยเราถึงคราวแคบ มันต้องมีคนแอบดอกนาพีเอย

...คนแฝงเพลงโคราชสมัยเจริญจ้างเป็นเงินมาก็แพง...เองจะว่ากันยังไงจะถูกใจคนฟังขอให้หนุ่มนำหน้าพอ

.....เหนื่อยมาจะน่านอน ถ้าเขาใจครรโลจร ให้ชี้นวนำทาง

.....อุปมาเหมือนยังพระ.....เดินนำเณร (ตบมือ) สมัยวิวัฒนาการพัฒนา เขาก้าวหน้ามิใช่น้อย มาฉันจะเดินซ่อนรอย ขอแต่ให้พี่ชายนำ ถ้ายังไม่จรจะนำไปถึงจุด ฉันทคงไม่ยุติพยายาม จะนำน้องเขาไปเขาใหญ่ หรือดงพญา....เย็น

๒.๕ เพลงจังหวะรำ เพลงประเภทนี้ เป็นที่ใช้ร้องกันอยู่ในสมัยปัจจุบันเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว

ในข้อ ๒.๔ แตกต่างกันที่ตรงจังหวะรำนี้จะเล่นสัมผัสมาก และสม่ำเสมอ สามารถเคาะจังหวะตามได้ และขณะที่ร้อง ผู้ร้องจะรำขมตัวไปตามจังหวะเพลงด้วย โดยจะเริ่มรำเมื่อว่าไปแล้วประมาณ ๔ วรรค เพราะใน ๔ วรรคต้นนี้จังหวะยังไม่กระชั้นหรือคงที่ อาจช้าบ้างเร็วบ้าง จะรำด้วยก็ได้แต่เป็นการรำช้า ๆ ไปรำจังหวะเร็วที่วรรคที่ ๕ - ๘ เป็นการจบท่อนแรก พร้อมทั้งตบมือ ๑ ครั้ง พอขึ้นท่อนที่ ๒ จะร้องช้าลงเพื่อเตรียมจบหรือเตรียมลง การรำหลอกล่อกันระหว่างชายและหญิง คือถ้าฝ่ายชายร้อง ฝ่ายหญิงก็จะรำด้วย ถ้าฝ่ายหญิงร้องฝ่ายชายก็จะรำด้วย การรำจึงเป็นการรำที่ละคู่

แบ่งตามลักษณะกลอน จะได้เป็น ๕ ประเภทคือ เพลงคู่สอง เพลงคู่สี่ เพลงคู่แปด และเพลงคู่สิบสอง การแบ่งเช่นนี้ เป็นการกำหนดประเภทคล้ายแบบที่แบ่งตามวิวัฒนาการนั่นเอง คือเพลงคู่สองกับคู่สี่ เป็นเพลงก้อม ส่วนเพลงคู่หก กับคู่แปดเป็นเพลงที่ใช้ร้องกันในปัจจุบัน ซึ่งทั้งสองประเภทนี้ มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ในด้านจำนวนคำในวรรค ส่วนเพลงคู่สิบสองนั้นเป็นเพลงที่ดัดแปลง มาจากเพลงคู่แปด โดยเพิ่มจำนวนคำ ในวรรคมากขึ้น และร้องเร็วมาก จังหวะถ้อยไม่แปรหลายนักในปัจจุบัน เพราะหมอลำเพลงส่วนใหญ่ จะคิดคำไม่ทัน กับที่ต้องว่าเร็ว ๆ จึงปรากฏให้เห็น เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

แบ่งตามเนื้อหาของเพลง จะได้หลายชนิด เช่น เพลงเกริ่น เพลงเชิญ เพลงไหว้ครู เพลงถามข่าว เพลงชวน เพลงชมคนชมไม้ เพลงเกี่ยวเพลงเปรียบ เพลงสาบาน เพลงคำ เพลงคร่ำครวญ เพลงสู่ขอ เพลงเกี่ยวแกมจาก เพลงจาก เพลงลา เพลงพาหนี เพลงปลอบ เพลงไหว้พระ เพลงตัวเดียว เพลงเรื่อง (นิทาน) เป็นต้น

เนื้อหาของเพลงโคราชมีหลายรส ทั้งคำสั่งสอนคำตำ กระทบกระเทียบเปรียบเปรยและกล่าวเป็นนัยถึงเรื่องเพศ เป็นการใช้ภาษาเชิงสัญลักษณ์ และการใช้คำตรงๆ จนคนที่ไม่ชิน กับเพลงปฏิพากย์พื้นบ้าน ฟังไม่ได้ เพราะเห็นว่า หยาบโลนจนเกินไป ถ้าผู้ฟังเพลงชอบใจ จะให้อีวแทนการปรบมือ

เนื้อหาของเพลงโคราชเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

๑. สุภาพจิต และคำสั่งสอน
๒. เจตคติต่อสังคม
๓. ความเชื่อถือและค่านิยม
๔. ความเป็นอยู่ อาชีพ และสภาพสังคม
๕. วรรณคดีไทย
๖. นิทานพื้นบ้านและนิทานชาดก
๗. ประวัติศาสตร์และวีรสตรีไทย
๘. การใช้ปฏิภาณไหวพริบในการพูดจาโต้ตอบกัน
๙. ความรัก
๑๐. ธรรมในพุทธศาสนา

เนื้อหาของเพลงโคราช

ขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะเล่น และบางครั้ง ก็แล้วแต่เจ้าภาพที่หาเพลงโคราชไปเล่น เป็นผู้กำหนดว่าจะให้เล่นเรื่องอะไร หมอเพลงโคราชรุ่นเก่า จะเน้นเรื่องการใช้ปฏิภาณไหวพริบ นิทานชาดก และเครื่องครัดมากในเรื่องสอนศีลธรรม หมอเพลงโคราชรุ่นใหม่ มักจะเล่นตามคำเรียกร้องของผู้ฟัง และบางคน ไม่เคร่งครัดในเรื่องศีลธรรมมากนัก

ข้อสังเกตว่า วัดหลายแห่งในชนบทของนครราชสีมา เช่นที่ อำเภอพิมาย และอำเภอจักราช เวลาเทศน์มหาชาติ จะมีการแห่ประกอบ เพลงแห่เหล่านั้น จะต้องมีการร้องโคราชควบอยู่เสมอ

การเขียนกลอนเพลงโคราช

แม้จะทราบว่า คณะสัมผัสของเพลงโคราชเป็นอย่างไร แต่การเขียนกลอนหรือแต่งกลอน ไม่อาจกระทำได้ง่ายนัก การบรรจุคำลงตามคณะ ให้ถูกต้องสัมผัสบังคับได้นั้น ไม่ได้หมายความว่า จะสามารถร้องเป็นทำนองได้ เช่นเดียวกันกับที่ปรากฏในวรรณคดีบางประเภท โดยเฉพาะวรรณคดีการละคร ว่ามีกลอนบทละครบางเรื่องที่ไม่สามารถนำไปร้องหรือเล่นละครได้จริงเพราะแม้จะถูกต้องตามสัมผัสบังคับทุกประการแต่ลีลาของกลอนไม่สอดคล้องกับทำนองการร้อง

เพลงโคราชก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่จะเขียนกลอนโคราชได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่รู้จักทำนองจังหวะ และลำนําของเพลงโคราชได้ว่าเป็นอย่างไร ต้องจำได้แม่นยำ ลำนําทำนองและจังหวะเป็นอย่างไร นั้นย่อหมายถึงว่า ผู้ที่จะจดจำลำนําจังหวะและทำนองได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่เคยฝึกหัดร้องเพลงโคราชให้จำได้มากๆ หมั่นฝึกฝน จนรู้เสียงสูง เสียงต่ำ เสียงสั้น เสียงยาว และฟังจังหวะแม่นยำ หรือเคยชิน เมื่อได้สัมผัสกับกลอนเพลงบ่อยๆ ก็จำได้ขึ้นใจ เมื่อจะแต่งกลอน หรือนึกกลอนใหม่ ก็ใช้คำไปตามทำนอง หรือจังหวะที่จำได้นั้นเป็นเกณฑ์ ดังนั้นแม้หมอเพลงโคราช จะไม่ได้เรียนหรือศึกษาเกี่ยวกับคณะสัมผัส หรือลักษณะกลอนเพลงโคราช ในภาคทฤษฎี แต่จากการท่องกลอนบ่อยๆ ฝึกหัดว่าเพลงด้วยความพยายาม ก็จะได้รู้ได้ว่า คำคล้องจองหรือสัมผัส และลีลาของเพลงเป็นอย่างไร ถ้าหากมีความรู้การใช้คำ หรือมีความรู้แตกฉานในด้านภาษา ก็จะสามารถหาคำ มาใส่ในกลอน ให้สามารถร้องเป็นเพลงได้ ครูเพลงทั่วไป จึงแต่งกลอนเพลงได้ในลักษณะเขียนไปตามลีลานี้ หรือหมอเพลง ที่มีประสบการณ์

พอสมควร จะสามารถด้นกลอนหรือว่ากลอนสดได้ทันที ส่วนที่ยังไม่ชำนาญ ใช้วิธีท่องจำกลอนเพลงให้ได้มากๆ จึงจะสามารถสังเกตได้ว่า หมอเพลงคนเดียวกัน ถ้าเขาเล่นต่างโอกาส ต่างสถานที่ มักจะมีเนื้อร้อง และทำนองซ้ำๆ กันอยู่มาก หรือสังเกตได้อีกว่าหมอเพลงหลายๆ คน ที่เรียนมา จากครูคนเดียวกัน ก็จะมีลีลาการร้อง ทำนอง จังหวะเพลงคล้ายคลึงกัน

สำหรับผู้ที่ฝึกหัดเขียน หรือแต่งกลอนเพลงโคราช ก็จะต้องมีคุณสมบัติเช่นเดียวกันคือ ศึกษา ส่วนประกอบต่างๆ ของเพลงโคราชให้เข้าใจ และต้องร้องเพลงโคราชได้ เมื่อเขียนมาแล้วก็ลองร้องดู ถ้าตรงไหน ใช้เสียงผิดไป จากลีลาของเพลง ก็สามารถแก้ไข หรือปรับเข้ากับลีลานั้นได้

วิวัฒนาการของการเล่นเพลงโคราช

การฝึกเพลงโคราช

การฝึกเพลงโคราชนั้น ส่วนใหญ่ผู้มีใจรักในการที่จะเป็นหมอเพลงแล้ว มักไปฝากตัวเป็นศิษย์ กับครูเพลง โดยตรง มีบางรายที่ บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ต้องการให้ลูกเป็นหมอเพลงก็นำไปฝากกับครูเพลง และบางรายที่ ครูเพลง เห็นว่ามีแววจะเป็นหมอเพลงที่ดี ก็มักจะขอตัวไปอยู่ด้วย ครูจะดูหน่วยก้านของผู้ที่จะเป็นศิษย์ ดูกิริยา ท่าทาง เสียงและปฏิภาณ การทดสอบเพื่อรับเป็นลูกศิษย์ อาจทำได้โดย ให้ร้องว่าเพลงก้อมให้ฟัง ถ้าเห็นว่ามีแววพอจะเป็นหมอเพลงได้ ก็รับไว้ ก่อนจะหัดต้องมีการยกครูก่อน

อุปกรณ์ที่จะใช้คือ

๑. กรวย ๖ กรวย (ลักษณะเป็นกรวยก้นแหลม)
๒. ดอกไม้ขาว ๖ คู่
๓. เทียน ๖ เล่ม
๔. รูป ๖ ดอก
๕. ผ้าขาว ๑ ผืน ยาวประมาณ ๔ ศอก
๖. เงิน ๖ บาท บางครูก็ ๑๒ บาท

เมื่อรับไว้เป็นศิษย์แล้ว ผู้ที่จะหัดเพลง ก็จะพักอยู่ที่บ้านครู ช่วยครูทำงานในตอนกลางวัน ตอนกลางคืน จะต่อเพลงกับครู ซึ่งเป็นการต่อเพลงแบบปากต่อปาก ไม่มีการเขียนหรือจดไว้ เพราะคนในสมัยก่อน มีผู้รู้หนังสือ น้อย หมอเพลงที่มีชื่อเสียงมากในยุคก่อน บางคนไม่รู้หนังสือ การต่อกลอนในลักษณะนี้จะต่อกันคืนละ ๑ กลอน เท่านั้น ศิษย์จะต้องท่องจนขึ้นใจ และต้องว่าให้ครูฟังในตอนเช้า ก่อนที่จะออกไปทำงานให้ครู ถ้าจำไม่ได้ก็ต้องต่อกันใหม่ในคืนต่อไป จนกว่าจะจำได้ นอกจากจะต่อกลอนแล้ว ครูยังให้ฝึกการเอื้อนทำนอง และออกเสียงตัวกล่า "ร ล" อีกด้วย

ศิษย์คนใดมีความจำดี มีปฏิภาณ ก็อาจจะใช้เวลาเรียนไม่นาน ๑ - ๒ ปี ก็ออกเล่นได้ แต่บางคนเรียนช้า อาจใช้เวลาถึง ๑๐ ปี เนื้อหาที่เรียนนั้น ถ้าเป็นผู้หญิง จะเรียนเฉพาะกลอนเพลง ถ้าผู้ชายจะเรียนคาถาอาคมด้วย ในสมัยก่อนพวกผู้ชาย ก่อนที่จะออกแสดง จะต้องทำพิธีเข้ากรรมในโบสถ์ เป็นเวลา ๗ วัน กินข้าววันละ ๗ ปัน วันแรกต้องทำนํ้ามนต์ไว้ดื่ม และต้องกินพริกไทพั้นเม็ด เพราะเชื่อว่าจะทำให้ปัญญาดีว่าเพลงออกในระหว่างที่เข้ากรรม ๗ วัน นี้ห้ามว่าเพลง เพราะทำให้กรรมแตก เรียกว่าถ้าใครกรรมแตก มักจะมีอันเป็นไป ผู้เข้ากรรม แต่ ละคนจะมีไก่อสีขาว เรียกว่าไก่อี่ ไข่เสียงหาย ในระหว่างที่เข้ากรรมไก่อี่ของใครคึก เจ้าของไก่อี่ มักจะเป็นหมอเพลงที่มีชื่อต่อไป ถ้าไก่อี่ของใครหงอย เจ้าของมักจะไม่ประสบความสำเร็จในอาชีพหมอเพลง

ลักษณะเวทีเพลงโคราช

ในสมัยก่อนนั้นการเล่นเพลงโคราชไม่จำกัดสถานที่อาจเล่นบนบ้านหรือลานบ้านก็ได้ เพียงแต่นำครกตำ ข้าว (ครกซ้อมมือ) มาวางคว่ำลง แล้วหาถักตักน้ำวางไว้บนครกนั้น เพื่อให้หมอเพลงได้ต้มแก้อแห้ง ในยุคที่ยังไม่มี ไฟฟ้าแสงสว่าง ชาวบ้านมักจะทำได้ช้าง หรือไต้รุ่งให้แสงสว่างแทน ลักษณะของไต้ช้างหรือไต้รุ่ง ทำด้วยไม้ไผ่ยาว

ประมาณ ๕ ศอก ปลายข้างหนึ่งจักด้วยมิด แผลอกसानด้วยไม้ไผ่เป็นรูปกระทะใส่ดินกรู ใส่ชั้นผสมไม้ฝุ ๆ หรือ แกลบ จุดให้แสงสว่าง ปลายอีกข้างหนึ่งฝังดินใกล้ ๆ กับครก ต่อมาใช้ตะเกียงเจ้าพายุ หรือตะเกียงลาน จุดแทนได้ รุ่ง เวที ก็เปลี่ยนมาเป็นลำดับ คือ มีเสา ๔ เสา ยกพื้นปูกระดาน สูงจากพื้นดินประมาณ ๑ เมตร หลังคามุงด้วย ก้านมะพร้าว ที่กลางพื้นเวทีก็ยังมีถังใส่น้ำตั้งอยู่เช่นเดิม เมื่อก่อน ที่ยังไม่มีเครื่องขยายเสียงนั้น หมอเพลงต้องเสียง ดัง พอที่จะฟังได้ยิน แต่ปัจจุบันสิ่งที่ช่วยให้แสงสว่าง ในการเล่นเพลงโคราชคือ ไฟฟ้าและมีเครื่องขยายเสียง ที่ดัง กว่าเสียงหมอเพลงในครั้งก่อน ๆ เป็นประโยชน์ทั้งผู้ฟังและหมอเพลง

พิธีไหว้ครู

ก่อนขึ้นเวที หมอเพลงจะไหว้ครูก่อน เครื่องไหว้ครู ซึ่งเจ้าภาพเป็นผู้หามาให้ ประกอบด้วยผ้าขาว ๑ ผืน กรวยพระ ๖ กรวย ดอกไม้ ธูป เทียน และเงินค้ายกครู ๖ บาท สำหรับงานธรรมดา ส่วนงานศพ ๑๒ บาท ผ้าขาว นั้นจะได้คืนจากหมอเพลง เมื่อเสร็จงานแล้ว หมอเพลงจะไหว้ครูทุกวัน โดยหัวหน้าทีไป จะเป็นผู้นำไหว้ หลังจาก แต่งตัวเสร็จก่อนขึ้นเวที การไหว้ครู หมอเพลงจะไหว้บุพการี และบางคนก็ไหว้พญามารด้วย คือขอให้พญามาร ทำลายฝ่ายตรงข้ามให้ย่อยยับ จำกลอนไม่ได้ ในบทไหว้ครูก็ดูไม่จริงจัง และแทรกอารมณ์ขัน ไว้มาก

การแต่งกายของหมอเพลงโคราช

ผู้ชาย ส่วนใหญ่จะนุ่งผ้าโจงกระเบน ผ้าที่จะนำมานุ่งส่วนใหญ่ จะเป็นผ้าไหมหางกระรอก ซึ่งเป็น ผลิตผลของชาวโคราชผลิตกันขึ้นมาเอง หรือบางทีก็ใช้ผ้าม่วงแทนก็มี เสื้อที่ใช้นั้น เป็นเสื้อคอกลม แขนสั้น สีไม่ จำกั๊ด มีผ้าขาวม้าคาดเอว ภาษาโคราชว่าใช้ผ้าขาวม้า "เคียนพุง" เครื่องประดับอื่น ๆ นอกจากนี้แล้ว ส่วนใหญ่ไม่มี หมอเพลงบางคนก็แขวนพระเครื่องบ้าง

ผู้หญิง นุ่งผ้าโจงกระเบน เหมือนหมอเพลงผู้ชาย ผ้าที่ใช้นุ่งก็เป็นผ้าไหมหางกระรอกหรือผ้าม่วง เสื้อนิยมสวมเสื้อรัดรูป ไม่มีปก แขนสั้น ในสมัยก่อนนั้นผู้หญิงไม่สวมเสื้อ มีแต่ผ้ารัดอก และใช้ผ้าสะไบเฉียง พาดไหล่ นอกจากนี้บางคนนิยมใช้พลุจีบทัดหู ทั้งนี้เพราะผู้หญิงไม่รู้จักชายหูชายตา ครูเพลงเลยสอน ให้ทัด ขำเสียงดูพลุจีบที่ทัดหู

ท่ารำ

ท่ารำพอจะจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ท่ารำช้า ลักษณะการรำผู้ชาย จะกางแขนทั้งสองข้างออกพองาม มือแบออกรำขึ้นลงข้างต้น ส่วนขา ย่างตามจังหวะ ของกลอนเพลง สมัยก่อนผู้ชายจะวาดวงแขนกว้าง ผู้หญิงรำเหมือนฝ่ายชาย ต่างกันที่จีบ มือ และวงแขนแคบ

๒. ท่ารำเร็ว ฝ่ายชายจะรำเหมือนท่ารำช้า แต่เร่งจังหวะการรำให้เร็วขึ้นตามกลอนเพลง อีกทั้งต้องรำดูหน้า เข้าหาฝ่ายหญิง ทำนองว่า จะเข้าไปถูกเนื้อต้องตัว ท่ารำเหมือนท่ารำช้า เมื่อฝ่ายชายรุกมา หญิงก็จะรำถอยหนี มือทั้งสอง ต้องคอยรำปกป้อง มิให้ฝ่ายชายถูกเนื้อต้องตัวได้ แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อห้ามสำหรับ หมอเพลง ฝ่ายชาย จะถูกเนื้อต้องตัวฝ่ายหญิงไม่ได้

ปรัชญาเบื้องหลังท่ารำ มีว่า การที่ผู้ชายวาดวงแขนกว้าง เป็นการแสดงการปกป้อง คุ่มครองฝ่าย หญิง ผู้หญิงวาดวงแขนแคบ แสดงการฉ้อเลาะ ตอนแรกชายจะรุกหญิงถอย และตอนหลังหญิงจะรุก ชายถอย แสดงว่าหญิงจะชนะทุกครั้ง ในเรื่องเพศ

ลำดับขั้นของการเล่นเพลงโคราช

การเล่นเพลงโคราชซึ่งกลอนเพลงมีชื่อเรียกตามเนื้อหาต่างๆ พอจะสรุปการเล่นเป็นขั้น ๆ ได้ดังนี้

๑. เพลงเกริ่น ฝ่ายชายจะขึ้นเวทีก่อน บอกเกริ่นให้รู้ถึงเหตุที่จัดให้มีการเล่นเพลงขึ้นเพื่ออะไร งานอะไร ใครเป็นเจ้าภาพ มีจุดประสงค์อย่างไร ให้ผู้ที่มาฟังได้ทราบและอาจมีการขอภัยผู้ชมก่อน ถ้าส้อมเสียง หรือการ แสดง บกพร่อง

๒. เพลงเชิญ ฝ่ายชายจะต้องร้องเชิญให้ฝ่ายหญิงลงจากเรือนมาเพื่อว่าเพลงกับตนเพลงตัดเชิญ ฝ่ายหญิงจะร้องแก้ว่าการที่ลงมาช้าเพราะเป็นผู้หญิงก็ต้องแต่งกายให้สวยงาม อาจล่าช้าไปบ้างต้องขอภัย
๓. เพลงถามข่าว ฝ่ายชายจะถามผู้หญิงว่า ชื่ออะไร บ้านอยู่ที่ไหน มีอาชีพอะไร
๔. เพลงเปรียบ เป็นเพลงที่ทั้งสองฝ่ายกระทบกระเทียบเสียดสีซึ่งกันและกัน
๕. เพลงไหว้ครู ร้องเพื่อระลึกถึงครู อาจารย์ซึ่งนำความรู้สั่งสอนมา ไหว้ทั้งคุณพระรัตนตรัยและพญามาร
๖. เพลงปรีกษา หลังจากไหว้ครูแล้ว ก็จะปรีกษากันว่าจะเริ่มเล่นเรื่องอะไรก่อนดี
๗. เพลงเกี้ยว เพลงเกี้ยวนี้มีหลายอย่าง ทั้งเกี้ยวธรรมดาและเกี้ยวหลอก ๆ
๘. เพลงชวน เกี้ยวแล้วเมื่อชอบพอกัน ก็ชวนกันหนีหรือชวนไปขมนก ชมไม้
๙. เพลงชมธรรมชาติ พรรณนาความงามของธรรมชาติ
๑๐. เพลงเรื่อง เป็นเพลงที่เล่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น เรื่องเวสสันดร สุกมิต เกลสินี เป็นต้น
๑๑. เพลงลงปัญหา เป็นการซักถามประวัติของบางสิ่งบางอย่าง เพื่อทดสอบปัญญา
๑๒. เพลงเกี้ยวแกมจากฝ่ายหญิงและชายส่งลากันอย่างอวยชัยให้พรฝ่ายตรงกันข้ามบางทีก็ชวนไปอยู่ด้วยกัน
๑๓. เพลงปลอบ เป็นเพลงที่บอกอย่าให้เสียอกเสียใจเมื่อลา
๑๔. เพลงจาก เป็นเพลงที่บอกถึงความจำเป็นต้องจากลา
๑๕. เพลงคร่ำครวญ แสดงถึงความรันทดในการพลัดพรากจากกัน
๑๖. เพลงให้พร เป็นการให้พรเจ้าภาพ ผู้ดู รวมถึงหมอลงด้วย
๑๗. เพลงลา กล่าวลาเจ้าภาพ ผู้ดู และหมอลงที่ร่วมเล่นด้วยกัน

เพลงโคราชสมัยปัจจุบันอาจจะมีแสดงอื่น ๆ เข้าแทรกเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศให้ผู้ฟังคลายความล้าจากการฟัง หรืออาจเป็นการแทรกเพื่อทำตามคำขอของผู้ชมก็ได้ เช่น แทรกลำตัด เพลงฉ่อย หมอลำ เพลงลูกทุ่ง แหม่ ฯลฯ ในยุคก่อนนั้น จะมีการแทรกเพียงแหลโคราชเท่านั้น แต่ต่อมา อาจจะเป็นเพราะอิทธิพลของการแสดงอื่น ๆ เข้ามา มีบทบาทขึ้น จึงทำให้มีการผสมผสานทางด้านการแสดงกันมากขึ้น

ความเชื่อในการเล่นเพลงโคราช

ส่วนใหญ่หมอลงเพลงจะมีความเชื่อในเรื่องโชคลางพอสมควร เช่นในการก้าวขึ้นโรงเพลง จะมีการดูทิศ ตามฤกษ์รับ ก้าวแรกทีขึ้น จะต้องเลือกดูตามทิศทาง โดยการหายใจ ถ้าข้างซ้ายคล่อง ก็ก้าวขาซ้ายขึ้น ทำนองเดียวกัน ถ้าข้างขวาหายใจสะดวก ก็ก้าวขาขวาขึ้น เป็นต้น เมื่อขึ้นเวทีไปแล้ว ก็มีการเป่าคาถาหมอนิยม เพื่อให้ผู้ฟังชื่นชอบตนก็มี หมอลงเพลงบางคนเชื่อว่าหลังคาโรงเพลงนั้น ถ้าหากมีการมัดด้วยตอก หรือสิ่งอื่นใดจะทำให้คาถาอาคมสติปัญญาในการว่าเพลงเสื่อมลงไปด้วย ก็ขอร้องให้แก้มัดตอกออกก็มี

เพลงโคราชจากอดีตสู่ปัจจุบัน

สมัยก่อนนั้น เพลงโคราชเป็นที่นิยมมาก เพราะการแสดงมหรสพ ที่เป็นหัวใจของงานฉลองสมโภชใด ๆ ก็ตาม มีเพลงโคราชเพียงอย่างเดียว คนฟังเพลงก็มีเวลามาก ฟังกันตั้งแต่หัวค่ำจนรุ่งเช้า เมื่อหมอลงเพลงเล่นเพลงลา คือลาผู้ฟังลาเจ้าภาพ และเพื่อนหมอลงด้วยกัน จะมีปีพาทย์ ฆ้อง กลอง บรรเลงรับ หมอลงเพลงจะรำตามกันไปยังบ้านเจ้าภาพ เจ้าภาพก็นำเงินค่าหมอลงมาให้ พร้อมทั้งเลี้ยงข้าวปลา อาหาร และห่อข้าว ของกินต่าง ๆ ให้เป็นเสบียง ในการเดินทางกลับ คนฟังจะอยู่ร่วมฟังงาน จนเสร็จสิ้นกระบวนการ จึงทยอยกลับเช่นกัน

เพลงโคราชสมัยก่อน ได้ไปเล่นหลายจังหวัด เช่น บุรีรัมย์ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุรินทร์ ตลอดจนถึงประเทศกัมพูชา สำหรับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง ก็ไปเล่นเป็นครั้งคราว ปัจจุบันค่านิยมของผู้ฟัง เปลี่ยนแปลงไปมาก แม้แต่ผู้ฟัง ในจังหวัดนครราชสีมาเอง ก็เสื่อมความนิยมลงมาก บ้างก็เห็นว่า เพลงโคราช เป็นเพลงหยาบคาย และไม่น่าสนใจ แม้ทางราชการส่งเสริม ให้นำออกแสดง ทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา ก็ต้องผ่านการตรวจ อย่างรัดกุม จะใช้ภาษาตรง ๆ เหมือนสมัยก่อนไม่ได้ถือว่าไม่เหมาะสม

ในการจัดงานฉลองสมโภชใดๆ มักจะมีหรรษาอื่นๆ เป็นคู่แข่งมากมาย เช่น ภาพยนตร์ มวย เพลงลูกทุ่ง ลิเก และร่ำวง เพลงโคราชจึงเป็นที่สนใจ สำหรับผู้ฟังรุ่นเก่าที่มีอายุค่อนข้างสูงแทบทั้งนั้น หมอเพลงโคราช ได้รวมตัวกัน เป็นคณะเพลงโคราช หลายคณะ และเข้ามาตั้งสำนักงานคณะ อยู่ในอำเภอเมืองเป็นส่วนใหญ่ เพื่อความสะดวก สำหรับมาติดต่อ หาเพลงไปเล่น หมอเพลงโคราช ต้องเล่นเพลงประยุกต์ ตามใจผู้ฟัง เช่น เล่นเพลง หมอลำ เล่นเพลงลำตัด และเพลงลูกทุ่ง พูดถึงทำรำแตกต่างกันไป มีเพลงโคราชของคณะทองสุข กำปิง ที่ประยุกต์ เล่นแบบลำเพลิน คือนำเอาดนตรีสากล เข้ามาประกอบ แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก

การรวมตัวกันเป็นคณะเพลงโคราชปัจจุบันนั้น นางสองเมือง อินทรกำแหง เป็นผู้ริเริ่มตั้งขึ้นเป็นคนแรก เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙ ตั้งอยู่ที่ถนนสุรนารายณ์และต่อมาก็มีคณะต่าง ๆ ตั้งขึ้นอีกหลายคณะ ข้อดีคือ ทำให้สะดวก ในการติดต่อจ้างไปเล่น ข้อเสียคือ เมื่อหมอเพลงอยู่คณะเดียวกัน ก็รู้ชั้นเชิงและฝีปากกัน ทำให้ฟังไม่สนุกสนาน มีผู้พยายามจะรวมคณะเพลงโคราชต่าง ๆ ก่อตั้งเป็นสมาคมเพลงโคราช แต่ยังไม่ได้รับความร่วมมือจากหมอเพลงเท่าที่ควร

จากความเชื่อที่ว่า ท่านท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม หรือ ย่าโมที่ชาวบ้านเรียกท่าน) ชอบเพลงโคราช ในสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ จึงมีผู้หาเพลงโคราชไปเล่นให้ท่านฟัง เป็นการแก้บน ณ บริเวณใกล้ ๆ กับอนุสาวรีย์ ในตอนกลางคืนเป็นประจำ อาจเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้คนรุ่นใหม่ ได้รู้จักเพลงโคราช และหมอเพลงมีรายได้ประจำ แต่ก็มีผู้สนใจไปฟังไม่มากนัก พูดถึงการดำเนินชีวิตของหมอเพลงรุ่นปัจจุบัน ส่วนใหญ่อาชีพทำนา ทำไร่ เป็นนักรูกรัก และเล่นเพลงเป็นอาชีพรอง แต่หมอเพลง ที่มีชื่อเสียงเช่น ลอยชาย แพรกระโทก, ลำดวน จักราช, ทองสุข กำปิง, นกน้อย วังม่วง, ไร่ไฟ หัวรถไฟ ต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า การประกอบอาชีพ ของหมอเพลงโคราชยังทำรายได้ดี ยังเป็นอาชีพที่มั่นคงอยู่ หมอเพลงดังกล่าวนี้ แม้จะประกอบอาชีพอื่น แต่อาชีพหลักคือเล่นเพลงโคราช

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านอื่นๆ (ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม)

๑. ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

ตาปู่ หรือ ปู่ตา หมายถึง คนสองจำพวกที่เป็นบรรพชนของชาวอีสาน คำว่า ปู่ หมายถึง ปู่และย่า ที่เป็นพ่อแม่ของพ่อ ส่วนคำว่า ตา หมายถึง ตาและยายที่เป็นพ่อแม่ของแม่ เมื่อบรรพบุรุษสองสายนี้ล่วงลับไปหลายชั่วอายุคน จนไม่สามารถที่จะจำชื่อได้ ลูกหลานรุ่นหลัง ๆ จึงเรียนเป็นกลาง ๆ ว่า ปู่ตา

การเลี้ยงปู่ตา เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปเพราะเมื่อปู่ตามีชีวิตอยู่นั้น ได้สร้างคุณงามความดีไว้กับลูกหลาน และสังคมมากมายหลายประการ เช่น ให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี สะสมสาธารณสมบัติไว้เพื่อลูกหลาน เพื่อแสดงถึงกตัญญูต่อกตเวทิจึงมีการเลี้ยงปู่ตาสืบต่อไปเป็นประเพณี

ประเพณีการเลี้ยงปู่ตาจะกระทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน กำหนดเวลาเลี้ยงปู่ตามักจะทำระหว่างเดือน ๖ - ๗ ชาวบ้านจะเลี้ยงปู่ตาก่อนที่จะเลี้ยงตาแฮก สถานที่เลี้ยงปู่ตาก็คือ คอนปู่ตา อันเป็นสถานที่ปู่ตาสงสถิตอยู่ ชาวบ้านแทบทุกหมู่บ้านจะเลือกป่าไม้ใกล้หมู่บ้านเป็นที่ปลูกหอหรือโองให้ปู่ตาอยู่ ภายในหอปู่ตานั้น จะประกอบด้วยรูปปั้นปู่ตา แทนบูชา ข้าทาสชายหญิง รูปปั้นช้าง ม้า วัว ควาย หอก พวงมาลัย ดอกไม้ ธูปเทียน ผู้ที่ดูแลรักษาหอปู่ตาเรียกว่า “ เฒ่าจ้ำ ” คำว่า จ้ำ มาจากคำว่า ประจํา เฒ่าจ้ำ นอกจากจะมีหน้าที่ดูแลศาลปู่ตาให้เรียบร้อยเป็นประจำอยู่แล้ว ยังมีหน้าที่ เป็นคนกลางในการติดต่อระหว่างปู่ตากับชาวบ้าน เฒ่าจ้ำจึงคล้ายกับทหารคนสนิทของปู่ตา ใครทำอะไรผิดประเพณี ปู่ตาโกรธก็จะบอกผ่านเฒ่าจ้ำไปยังบุคคลที่กระทำผิด ปู่ตาต้องการให้ชาวบ้านปฏิบัติอย่างไร ก็จะบอกผ่านเฒ่าจ้ำไป ชาวบ้านจะติดต่อกับปู่ตาโดยตรงไม่ได้

คอนปู่ตานั้น จะเป็นบริเวณป่าสงวนที่ชาวบ้านเคารพเกรงกลัวมาก ใครจะไปตัดโค่นต้นไม้ ยิ่งสัตว์ในเขตคอนปู่ตาไม่ได้ ท่านจะโกรธเพราะถือว่าล่วงเกินบริวารท่าน ปู่ตาจะบันดาลให้ผู้ล่วงเกินมีอันเป็นไป เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย ประกอบการงานไร้ผล ดังนั้น การที่ชาวบ้านเคารพปู่ตา จึงเป็นการอนุรักษ์ป่า และอนุรักษ์สัตว์ ในเขตคอนปู่ตาได้เป็นอย่างดี

ในระหว่างเดือน ๖ - ๗ เฒ่าจ้ำจะเป็นผู้กำหนดเอาวันใดวันหนึ่ง ในช่วงนี้เป็นวันเลี้ยงปู่ตา เมื่อกำหนดวันได้แล้ว เฒ่าจ้ำก็จะบอกชาวบ้านให้เตรียมอาหารคาวหวานมาเลี้ยงปู่ตา พร้อมทั้งแนะนำให้ชาวบ้านสะเดาะเคราะห์ร้ายของครอบครัวตนเองไปให้พ้นด้วย พิธีสะเดาะเคราะห์นั้นทำได้โดยมีเครื่องสังเคราะห์ ซึ่งก็คืออาหารหวานคาวบรรจุลงในกระทงกากกล้วยรูปสามเหลี่ยม วิธีทำกระทงกากกล้วยให้มีรูปร่างตามที่ต้องการ ทำได้โดยใช้ไม้ไผ่เป็นโครง ภายในกระทงจะคั้นให้เป็นช่อง ๙ ช่อง แต่ละช่องจะบรรจุ หมาก ๑ คำ บุหรี่ ๑ มวน เมียง ๑ คำ ขนมห่ม ๑ ชิ้น ข้าวดำ ข้าวแดงอย่างละก้อน กระทงรูปสามเหลี่ยมจะเป็นเครื่องสังเคราะห์ร้ายของครอบครัวไปให้พ้น

พิธีเลี้ยงตาปู่ มีความสำคัญเพราะชาวบ้านเชื่อว่า ตาปู่เป็นผู้คุ้มครองภยันตรายทุกด้านแก่ลูกหลาน ชาวบ้าน ชาวบ้านจะเคารพตาปู่อย่างจริงใจ เด็ก ๆ จะไม่ไปวิ่งเล่นใกล้ศาลตาปู่ เพราะเกรงว่าตาปู่จะรำคาญ แล้วบันดาลให้เจ็บไข้ได้ เมื่อเดินทางออกจากหมู่บ้านถ้าผ่านศาลตาปู่ทุกคนจะยกมือไหว้ แล้วอธิษฐานบอกกล่าวต่าง ๆ ว่า " ตาปู่เอ๋ย ปักปัก รักษาคุ้มครองลูกหลานเด้อ (ตาปู่เอ๋ย ปกปักรักษาคุ้มครองลูกหลานนะ)

วันเลี้ยงตาปู จะกำหนดหลังจากประเพณีสงกรานต์ไปแล้ว เมื่อกำหนดวันแล้ว ผู้ชายจะมาทำความสะอาดบริเวณศาล เตรียมเครื่องเช่น ไต้แก๊ว ไม้ตัก เหล้า ขนมห่มแดง ขนมห่มขาว เครื่องแต่งกายสำหรับตาปู และโพน ๓ - ๕ ลูก ในวันประกอบพิธี ชาวบ้านชายหญิงจะนั่งล้อมศาลตาปู บุคคลสำคัญในพิธีไหว้ตาปู คือท้าวเธอ ไต้แก๊วคนทรงกับบริวาร ซึ่งอาจมีจำนวน ๒ - ๔ คน เมื่อเริ่มพิธีคนตีโพนจะตีโพนเสียงดังกระหึ่ม จนตาปูมาเข้าทรง บริวารซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ได้รับการเคารพนับถือ จะถามว่าตาปูชื่ออะไร เพราะตาปูมีหลายคน เช่นตากงขัวญ่ม้า พญาร่มขาว เฒ่าหลงวัง เป็นต้น เมื่อทราบชื่อแล้ว ตาปูที่เข้าคนทรง จะแต่งกายโดยใช้เสื้อผ้าที่เตรียมไว้ แล้วรับเครื่องเช่นด้วยการใช้ตะเกียบคีบมาตม จากนั้นร่ายรำตามเสียงและจังหวะโพน เมื่ออวยชัยให้พรแก่ลูกหลานแล้ว ตาปูจะออกจากร่างคนทรง คนทรงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายแล้วเริ่มทรงตาปูคนใหม่ ไปจนหมดตาปู จึงเสร็จพิธี

ประเพณีการเลี้ยงศาลปูตาของหมู่บ้าน ของตำบลจันอัด อำเภอนोनสูง จังหวัดนครราชสีมา

การเลี้ยงศาลปูตาหมู่บ้าน
หมู่ที่ ๑ บ้านสำโรง ตำบลจันออต อำเภอนोनสูง จังหวัดนครราชสีมา

การเลี้ยงศาลปูตาหมูบ้าน
หมู่ที่ ๒ บ้านจันออต ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การเลี้ยงศาลปูตาหมู่บ้าน
หมู่ที่ ๔ บ้านโคกกระชาย ตำบลจันออต อำเภอนोनสูง จังหวัดนครราชสีมา

การเลี้ยงศาลปุดาหมูบ้าน
หมู่ที่ ๕ บ้านด่านติง ตำบลจันออต อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

การเลี้ยงศาลปูตาหมู่บ้าน
หมู่ที่ ๗ บ้านใหม่ ตำบลจันอัด อำเภอนोनสูง จังหวัดนครราชสีมา

